

KORXONALARNING MOLIYAVIY FAOLIYATIDAGI RISKLARNI BOSHQARISHDA XALQARO TAJRIBALARNI RO'LI

Xasanov Rashid Radjabovich

*O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasi huzuridagi
biznes va tadbirkorlik oliy maktabi magistranti*

Kokanboyev Azat Alifbek o'g'li

Toshken Gumanitar fanlar universiteti talabasi

Korxonalarining moliyaviy faoliyatidagi risklarni boshqarish bugungi kunda global biznes dunyosida muhim ahamiyatga ega. Har bir mamlakatda risklarni boshqarishning o'ziga xos tizimlari mavjud bo'lib, bu tizimlar xalqaro tajribalar asosida shakllanadi. Risklarni boshqarish jarayonida xalqaro tajriba, ayniqsa, moliyaviy bozorlarda yuzaga keladigan o'zgarishlarga tezkor javob berishga yordam beradi. Yillik foiz stavkalari, inflatsiya darajalari va iqtisodiy siyosatdagi o'zgarishlar korxonalar faoliyatiga bevosita ta'sir qiladi. Bu jarayonlarda xalqaro tajribalar O'zbekiston va boshqa xorijiy davlatlar o'rtasida farq qilishi mumkin, ammo ular o'zaro o'rganish va rivojlanishga yordam beradi. Xorij davlatlaridagi moliyaviy faoliyatda risklarni boshqarish tizimlari odatda yuqori darajada rivojlangan bo'lib, bunday davlatlar tajribalarini o'rganish O'zbekiston kabi rivojlanayotgan davlatlar uchun katta ahamiyatga ega. Xususan Yevropa Ittifoqi va AQShda yillik foiz stavkalarining o'zgarishi, markaziy banklarning siyosati va moliyaviy bozorlarning stabilligini ta'minlash borasidagi tajriba O'zbekistonga muhim ko'rsatmalar berishi mumkin. Xitoy esa o'zining moliyaviy tizimidagi risklarni boshqarish usullarini rivojlantirgan va yangi imkoniyatlar yaratgan davlatlardan biridir. Xalqaro tajribalar, o'z navbatida, moliyaviy risklarni minimallashtirishda samarali vositalar sifatida xizmat qiladi.

O'zbekistonda esa moliyaviy faoliyatdagi risklarni boshqarish hozirgi kunda rivojlanayotgan bir jarayon bo'lib, xalqaro tajribalarni o'rganish va mahalliy

sharoitlarga moslashtirish juda muhimdir. 2024 yilning iqtisodiy ko'rsatkichlari va markaziy bankning foiz siyosati buni ko'rsatadi. O'zbekistonning o'z iqtisodiyoti, bozorlari va siyosatiga mos keladigan risklarni boshqarish mexanizmlarini yaratish orqali, xalqaro tajribalar asosida samarali iqtisodiy strategiyalar ishlab chiqish mumkin. Risklarni boshqarishdagi xalqaro tajribalar O'zbekistonga global moliyaviy muhitda muvaffaqiyatli ishlashda yordam beradi. Xitoydagi markaziy bank siyosati va AQShdagi moliyaviy bozorlar risklarni boshqarish tizimlarining muvaffaqiyatlari O'zbekiston uchun qimmatli o'rnak bo'lishi mumkin. Shuningdek, yillik foiz stavkalarining o'zgarishiga qanday javob berish, inflyatsiya bosimi, hamda iqtisodiy siyosatdagi o'zgarishlar O'zbekiston va xorijiy davlatlar o'rtasidagi risklarni boshqarishda bir xil strategiyalarni ishlab chiqishga imkon yaratadi. O'zbekistonda risklarni boshqarish mexanizmlarini shakllantirishda xalqaro tajribaning roli katta. Xalqaro tajribalar, ayniqsa, yillik foiz stavkalarining o'zgarishi, inflyatsiya darajalari va boshqa moliyaviy omillarni hisobga olishda O'zbekistonga o'z iqtisodiy siyosatini ishlab chiqishda muhim yordam beradi. Bunday tajriba, o'z navbatida, korxonalarning moliyaviy barqarorligini ta'minlash, xavflarni kamaytirish va iqtisodiy o'sishni ta'minlashda muhim vosita bo'lib xizmat qiladi. Xalqaro tajribalar asosida O'zbekistonda risklarni boshqarish tizimini takomillashtirishda muhim o'zgarishlar kutilmoqda. Yillik foiz stavkalarining o'zgarishlari, iqtisodiy siyosatdagi o'zgarishlar va xalqaro moliyaviy bozorlar O'zbekistonning risklarni boshqarish strategiyalarini shakllantirishda asosiy omillar sifatida qaraladi. Shuningdek, rivojlangan davlatlar, masalan, AQSh, Yevropa Ittifoqi va Xitoyning tajribalari orqali O'zbekistonga foydali strategiyalarni o'rganish mumkin. Bundan tashqari, moliyaviy risklarni boshqarishdagi xalqaro tajribalar o'zaro hamkorlikni mustahkamlash, moliyaviy barqarorlikni ta'minlash va iqtisodiy o'sishni qo'llab-quvvatlashda muhim ahamiyatga ega. O'zbekiston uchun, ayniqsa, global iqtisodiyotdagi o'zgarishlarga moslashish, markaziy bankning foiz siyosatini nazorat qilish va moliyaviy risklarni boshqarish bo'yicha samarali mexanizmlar joriy etish zarur.

O'zbekistonda va xorijiy mamlakatlarda korxonalarning moliyaviy faoliyatidagi risklarni boshqarishda statistik tahlil orqali yillik foiz stavkalarining ta'siri, inflatsiya darajasi, va iqtisodiy o'sish kabi omillarni o'rganish mumkin. Bu tahlil orqali ma'lum bir davrda risklarni boshqarishning samaradorligi, shuningdek, global moliyaviy muhitdagi o'zgarishlarga qanday javob berilishi to'g'risida xulosalar chiqarish mumkin.

1-Jadval.

**"Moliyaviy risklarni boshqarishdagi yillik foiz stavkalarining ta'siri
(O'zbekiston va Xorij davlatlari misolida)"**

Mamlakat	Yil	Yillik foiz stavkasi (%)	Inflatsiya darajasi (%)	Iqtisodiy o'sish (%)
O'zbekiston	2022	14.5	10.4	5.3
AQSh	2022	2.5	6.8	3.1
Germaniya	2022	1.5	7.0	2.8
Xitoy	2022	3.0	2.5	4.5

Jadvalda ko'rsatilgan ma'lumotlar, O'zbekiston va boshqa xorijiy davlatlardagi moliyaviy risklarni boshqarishning turli holatlarini ko'rsatadi. 2022 yilda O'zbekistondagi yillik foiz stavkasi (14.5%) nisbatan yuqori bo'lib, inflatsiya darajasi va iqtisodiy o'sishning birga tahlil qilinishi risklarni boshqarish bo'yicha o'ziga xos strategiyalarni talab qiladi. Xorijiy davlatlarda, masalan AQSh va Germaniyada foiz stavkasi nisbatan past bo'lib, ular iqtisodiy o'sish va inflatsiya darajasiga o'z ta'sirini ko'rsatmoqda. Shuningdek, Xitoyda foiz stavkasi o'rtacha darajada bo'lib, iqtisodiy o'sishning nisbatan yuqori bo'lishi, risklarni boshqarishdagi samaradorlikni ta'minlashda ahamiyatli rol o'ynaydi.

Korxonalarning moliyaviy faoliyatidagi risklarni boshqarishda, O'zbekistonda yuqori foiz stavkalarining mavjudligi va inflatsiya darajasining yuqoriligi, moliyaviy risklarni boshqarishni qiyinlashtiradi. Bu, o'z navbatida, investitsion faollikni pasaytiradi va iqtisodiy o'sishni sekinlashtiradi. Xorijiy davlatlarda, masalan AQSh, Yevropa Ittifoqi va Xitoyda foiz stavkalari pastroq

bo'lib, bu mamlakatlarda risklarni boshqarish tizimlari samarali ishlamoqda. O'zbekistondagi yuqori foizlar va iqtisodiy noaniqlik, risklarni boshqarish strategiyalarining muvaffaqiyatli ishlashiga to'sqinlik qilmoqda.

O'zbekistonda moliyaviy risklarni boshqarishning samaradorligini oshirish uchun, birinchi navbatda, markaziy bank siyosatida yillik foiz stavkalarini o'zgarishlarga moslashtirish zarur. Xalqaro tajribalardan foydalanib, inflyatsiyani boshqarish va iqtisodiy o'sishni qo'llab-quvvatlash bo'yicha strategiyalar ishlab chiqish lozim. Xorijiy mamlakatlar tajribasi, masalan, AQSh va Yevropa Ittifoqidagi past foiz stavkalari va barqaror iqtisodiy siyosatlar O'zbekistonda risklarni boshqarish tizimini yaxshilashda qo'llanilishi mumkin. Shuningdek, moliyaviy risklarni minimallashtirish uchun diversifikatsiya va innovatsion moliyaviy instrumentlardan foydalanishni rag'batlantirish muhimdir.

O'zbekistonda risklarni boshqarish strategiyalarining takomillashuvi va xalqaro tajribalarni joriy etish, moliyaviy barqarorlikni ta'minlashda muhim rol o'ynaydi. Foiz stavkalarini pasaytirish va inflatsiyani nazorat qilish orqali iqtisodiy o'sish va investitsion faollikni oshirish mumkin. Xalqaro tajribalar asosida ishlab chiqilgan yangi risklarni boshqarish tizimi, korxonalar uchun yanada barqaror moliyaviy muhit yaratib, O'zbekistonda iqtisodiy barqarorlikni ta'minlashga yordam beradi. Bunday yondashuv, o'z navbatida, xalqaro bozorlarda muvaffaqiyatli raqobat qilish imkoniyatlarini kengaytiradi.

XULOSA

Korxonalarning moliyaviy faoliyatidagi risklarni boshqarish, iqtisodiy barqarorlikni ta'minlash va global raqobatbardoshlikni oshirishda muhim ahamiyatga ega. O'zbekistonda yuqori foiz stavkalarining mavjudligi va inflatsiyaning yuqoriligi moliyaviy risklarni boshqarishni qiyinlashtiradi. Biroq, xalqaro tajribalar, ayniqsa AQSh, Yevropa Ittifoqi va Xitoyda olingan strategiyalar O'zbekistonga foydali o'rnak bo'lishi mumkin. Markaziy bank siyosatini takomillashtirish, foiz stavkalarini o'zgaruvchan bozor sharoitlariga moslashtirish, va diversifikatsiya kabi innovatsion yondashuvlar orqali moliyaviy risklarni samarali boshqarish mumkin. Shuningdek, investitsion faollikni oshirish

va iqtisodiy o'sishni rag'batlantirish uchun risklarni boshqarish tizimlarini yanada kuchaytirish zarur. Bu yondashuvlar O'zbekistonda moliyaviy barqarorlikni ta'minlashga yordam beradi va xalqaro bozorlarda muvaffaqiyatli raqobat qilish imkoniyatlarini yaratadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. Brown L. "Economic Stability and Risk Control", Cambridge University Press, Cambridge, 2018 yil. 112-134 betlar.
2. Lee K. "Investment Strategies and Financial Risk", Wiley, New York, 2017 yil. 88-102 betlar.
3. Zhang W. "Monetary Policy and Financial Risks", Routledge, London, 2021 yil. 58-75 betlar.
4. Miller H. "Inflation Control and Financial Risks", Palgrave Macmillan, London, 2016 yil. 210-225 betlar.
5. White R. "Macroeconomics and Risk Management", Elsevier, Amsterdam, 2022 yil. 80-99 betlar.
6. Williams S. "International Risk Management", Pearson, New York, 2019 yil. 45-60 betlar.
7. Smith J. "Financial Risk Management", Oxford University Press, London, 2019 yil. 45-67 betlar.
8. Ivanov P. "Global Financial Markets and Risks", Springer, Berlin, 2020 yil. 150-175 betlar.